

Kontorbygg AS med datterselskaper

Skien kommune

2015 :: 406 003

Innhold

Sammendrag	2
1 Innledning.....	6
1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger	6
1.2 Metode.....	6
1.3 Kriterier	7
1.4 Høring.....	7
2 Om Kontorbygg AS	8
3 Om datterselskapene	11
4 Om eierkommunen	14
4.1 Rutiner for evaluering og oppfølging av eierinteresser	14
4.2 Blir vedtak og retningslinjer fulgt?	15
4.3 Eierstyring av datterselskapene	19
5 Vurderinger av eierskapet	21
5.1 Har Skien kommune rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteresser?	21
5.2 Blir vedtatte retningslinjer og rutiner for evaluering av eierinteresser fulgt?	21
5.3 Har kommunen gitt føringer for eierskapsstyringen av datterselskapene, og blir disse fulgt?	22
6 Anbefalinger	24
Vedlegg	25
Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall:	26
Høringsuttalelse	27
KS' Anbefalinger om eierskap mm.....	30

Foto forside: Svilen Milev, www.effective.com

Sammendrag

Bestilling og bakgrunn

Eierskapskontrollen er bestilt av kontrollutvalget i Skien kommune i sakene 56/14 og 3/15. Bakgrunn for bestillingen er plan for selskapskontroll 2012-2015, vedtatt av kommunestyret i Skien kommune.

Kontrollutvalget har bedt om svar på følgende problemstillinger:

- Har kommunen etablert rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteressene sine i Kontorbygg AS?
- Blir vedtatte retningslinjer og rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteresser fulgt?
- Har kommunen gitt føringer for eierskapsstyringen av datterselskapene, og blir disse fulgt?

Kontrollen omfatter hovedsakelig årene 2013 og 2014. Kontrollen omfatter de heleide datterselskapene Rødmyrlia 40 AS, Citybygg AS og Skien Sportell ANS.

Om selskapet

Kontorbygg AS eies 100 % av Skien kommune. Selskapet ble stiftet i 1972.

Selskapets formål er erverv, oppføring og drift av fast eiendom av enhver art, og å delta som aksjeeier eller på annen måte i liknende foretagender, samt finansiering av slik virksomhet. Selskapet kan delta i aktiviteter/selskaper som har næringsutvikling som oppgave og/eller mål.

I tillegg til de tre datterselskapene, eier Kontorbygg AS også andeler i andre selskaper. Selskapet har 7,7 årsverk.

Om eier – funn og vurderinger

Skien kommune har etablert rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteressene sine i Kontorbygg AS i form av eierskapsmelding. Dette er i samsvar med KS sin anbefaling. Bystyret har vedtatt tillegg og endringer til eierskapsmeldingen i februar 2015, men disse er ikke innarbeidet i et samlet dokument. Kommunen burde etter vårt syn hatt ha et felles dokument der alle føringer for eierinteressene inngår, slik at det ikke oppstår tvil om hva som er gjeldende retningslinjer fra bystyret.

Kommunen har ikke utarbeidet eierstrategi for eierskapet slik som bystyret har vedtatt og KS anbefaler. Det er heller ikke oppnevnt noen fra kommunens administrasjon med ansvar for selskaper.

Rutinene for eieroppfølging i eierskapsmeldinga samsvarer med anbefalingene fra KS på de fleste punkter. Det er enkelte unntak, dette er:

- Kommunen gir ikke føringer om at valg til styrer skal skje ved bruk av vedtektsfestet valgkomite.
- Kommunen gir ikke føringer for at ordning med numerisk vara skal brukes ved valg til styrer.

Rutinene for eierskapsoppfølging etterleves i stor grad. Vi vil peke på at Skien kommune har praksis for å legge eierskapsmeldingen til grunn som fullmakt for ordførers representasjon i generalforsamlinger. Etter ordlyden gir eierskapsmeldingen bare en anbefaling om at ordfører som hovedregel bør være kommunens fullmektig i generalforsamling. Det er i tråd med anbefalinger fra KS. Men formuleringen gir ingen klar delegering av fullmakt for det enkelte selskap. Kommuneloven § 9 gir heller ikke hjemmel for at ordfører kan representere kommunen i generalforsamling. Ifølge aksjeloven § 5-2 andre ledd skal det legges fram skriftlig og datert fullmakt i generalforsamlinger. Fullmakten anses å gjelde bare for førstkommende generalforsamling hvis det ikke går tydelig frem at noe annet er ment. I heleide aksjeselskap som Kontorbygg AS får dette liten praktisk betydning, i og med at aksjonærene kan enes om at det ikke kreves skriftlig fullmakt, jf. aksjeloven § 5-2 fjerde ledd. For kommunens deltakelse i aksjeselskap sammen med andre eiere er det etter vår vurdering viktig at de formelle forholdene rundt fullmakten blir godt ivaretatt gjennom egnede delegasjonsvedtak.

Kontorbygg AS retter seg etter de føringer som eier har gitt i eierskapsmeldingen, med følgende unntak:

- Vi kan ikke se at det er utarbeidet instruks for styret slik eierskapsmeldingen fastsetter.

Skien kommune har ikke fastsatt retningslinjer for eierskap i datterselskap. Kontorbygg AS har valgt organisasjonsformen ANS for et av sine datterselskaper. Det innebærer at Kontorbygg eier et selskap med en selskapsform som kommunen ikke selv har lov til å eie, jf. selskapsloven § 1-1. Videre har Kontorbygg AS ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser,

og kontrollutvalget har ikke innsynsrett i selskaper med denne selskapsformen, jf. kommuneloven § 80.

Kontorbygg AS sier kommunens eierskapsmelding følges opp gjennom datterselskapene, og at strategien til Kontorbygg er retningsgivende for arbeidet i datterselskapene. Kommunens eierskapsmelding har bestemmelser om å ikke velge rådmannen eller administrasjonen til styret. Dersom Kontorbygg AS vil følge kommunens eierskapsmelding bør denne bestemmelsen vurderes i forhold til praksisen med å velge Kontorbyggs administrasjon til styrene i datterselskapene. I tillegg medfører det et personlig ansvar å sitte i styret til et aksjeselskap. De ansatte i Kontorbygg kan ikke pålegges å ta på seg slike styreverv, med mindre det er omfattet av arbeidsavtalen.

Vi vil ellers kommentere:

- Styremedlem i styret til morselskapet er også valgt inn i styret til et av datterselskapene. Dette er ikke i samsvar med KS sine anbefalinger. Styret utgjør generalforsamlingen i datterselskap og det er viktig å unngå rolleblending i konsernforhold.
- Det er ikke kjønnsbalanse i styret til Citybygg AS, jf. kommuneloven § 80.
- Ikke alle styremedlemmene i datterselskapene er registrert i www.styrevervregisteret.no, jf. KS sine anbefalinger og kommunens eierskapsmelding.
- Det er ikke samsvar mellom bestemmelsen om styremedlemmenes tjenestetid i vedtektene til Citybygg AS det som fremkommer i generalforsamlingssaken. Ifølge vedtektene er tjenestetiden to år, ikke fire år.
- Antall styremedlemmer i styret ble endret på selskapsmøtet i Skien Sportell ANS, uten at det ble gjort tilsvarende endring i selskapsavtalens bestemmelser om beslutningsdyktighet. Vi vil bemerke at denne endringen av selskapsavtalen ble gjort uten at alle deltakerne i selskapet var tilstede. Det følger av alminnelig avtalerett at alle medlemmene må delta i beslutning om endring av selskapsavtalen.

- Selskapsmøtene til Skien Sportell ANS i 2014 og 2015 er ikke holdt innenfor fristen som er satt i selskapsavtalen.

Anbefalinger

Med utgangspunkt i de funn som er gjort i denne selskapskontrollen anbefaler vi Skien kommune å:

- følge opp bystyrets vedtak i sak 4/15 – Rullering av eierskapsmelding,
- sikre at det blir gitt formelt riktig og klar tildeling av fullmakt til å møte i generalforsamling,
- vurdere å gi føringer for at det skal være vedtektsfestet valgkomite ved valg av styremedlemmer i kommunens selskaper,
- vurdere å gi føringer for at det skal være numerisk vara ved valg til selskapsstyrer,
- vurdere om det bør gis føringer for utøvelse av eierskap i datterselskaper i eierskapsmeldingen, og
- vurdere om det bør gis føringer for kommunens selskapers deltakelse i ansvarlige selskap.

Vi anbefaler Kontorbygg AS:

- å fastsette styreinstruks,
- å ikke velge medlemmer av eget styre til styrene i datterselskapene,
- å sikre at styrene i datterselskapene velges i samsvar med vedtektene,
- å vurdere å gi føringer om kjønnsbalanse og registrering i styrevervregisteret for styrene i datterselskapene, og
- å oppdatere selskapsavtalen til Skien sportell ANS.

Bø, 8. oktober 2015

Telemark kommunerevisjon IKS

1 Innledning

1.1 Bakgrunn, formål og problemstillinger

Eierskapskontrollen er bestilt av kontrollutvalget i Skien kommune i sakene 56/14 og 3/15. Bakgrunn for bestillingen er plan for selskapskontroll 2012-2015, vedtatt av kommunestyret i Skien kommune.

Kontrollutvalget har bedt om svar på følgende problemstillinger:

- Har kommunen etablert rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteressene sine i Kontorbygg AS?
- Blir vedtatte retningslinjer og rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteresser fulgt?
- Har kommunen gitt føringer for eierskapsstyringen av datterselskapene, og blir disse fulgt?

Kontrollen omfatter hovedsakelig årene 2013 og 2014. Kontrollen omfatter de heleide datterselskapene Rødmyrlia 40 AS, Citybygg AS og Skien Sportell ANS.

Kontrollutvalget har etter kommuneloven § 80 innsyn i alle interkommunale selskaper og i heleide aksjeselskaper (heleide datterselskaper inkludert). Kontrollutvalget har ikke innsyn i heleide datterselskap som er organisert som ansvarlige selskap (ANS).¹ Det innebærer at kontrollutvalget kan ikke kreve innsyn i Skien Sportell ANS. Styret i Kontorbygg AS har gitt kontrollutvalget innsyn i dette selskapet for denne kontrollen.

1.2 Metode

Denne kontrollen er en *eierskapskontroll*. Kontrollen er gjennomført i samsvar med kommunelovens regler om selskapskontroll i §§ 77 og 80, forskrift om kontrollutvalg §§ 13 og 14, samt gjeldende veileder for selskapskontroll, fastsatt av Norges kommunerevisorforbund.²

¹ Kommunal- og moderniseringsdepartement 28.3.2015 ref. 15/355-4

² Selskapskontroll - fra A til Å, Norges kommunerevisorforbund 11. mai 2011

I rapporten presenterer vi noe informasjon om selskapene. Vi mener at denne informasjonen kan være med på å gi et helhetlig bilde av eierstyringen, og om denne fungerer i praksis. Ut over dette går ikke kontrollen dypt når det gjelder styrets ansvar og virksomheten i selskapene.

Kontrollen er gjennomført av forvaltningsrevisor Anne Hagen Stridsklev.

1.3 Kriterier

Kriterier for vurderingene i rapporten bygger i hovedsak på følgende kilder:

- lov 13. juni 1997 om aksjeselskap (aksjeloven)
- lov 21. juni 1985 om ansvarlige selskaper og kommandittselskaper (selskapsloven)
- KS anbefalinger for eierstyring (vedlegg)
- kommunens Eiermelding

Fakta i rapporten bygger på informasjon som er innhentet gjennom

- egenerklæring fra styret i Kontorbygg AS
- egenerklæring fra og intervju med eierrepresentanten i Kontorbygg AS (ordfører)
- dokumentgjennomgang

I rapporten fokuserer vi på negative funn. Det som er i orden blir som hovedregel ikke omtalt.

Vi mener at metodebruk og kildetilfang i denne eierskapskontrollen har gitt et godt nok grunnlag til å svare på de problemstillingene som kontrollutvalget har vedtatt.

1.4 Høring

Utkast til rapport er sendt på høring til Kontorbyggs styre og daglige ledelse og til ordfører i Skien kommune. Kommentarene følger som vedlegg til rapporten.

2 Om Kontorbygg AS

Kontorbygg AS eies 100 % av Skien kommune. Selskapet ble stiftet i 1972.

Selskapets formål er erverv, oppføring og drift av fast eiendom av enhver art, og å delta som aksjeeier eller på annen måte i liknende foretagender, samt finansiering av slik virksomhet. Selskapet kan delta i aktiviteter/selskaper som har næringsutvikling som oppgave og/eller mål.

Selskapet er forretningsfører for selskapene: Citybygg AS, Rødmyrli 49 AS, Sameiet Kaffehuset, Sameiene Nyhusvn. 6 og 8 og Sameiet Schweigaardsgt. 11. Kontorbygg fører også regnskapene til Landmannsgården AS, Servicebyen Skien AS og Skien Næringsfond AS, og leverer i tillegg vaktmestertjenester til selskaper der de har eierandeler.

Om selskapets ledelse

Vedtektene fastsetter at styret skal bestå av ni medlemmer med ni varamedlemmer. Styret velger selv leder og nestleder.

Styret valgt på ordinær generalforsamling 3. juni 2014	
Styrefunksjon	
Styreleder	Rolf E. Andersen
Nestleder	Carsten Aas
Styremedlem	Nils-Olav Skilbred Siv Johanna Dalen Ole-Geir Hoppestad Åse Gro Bakke Lars Solbakken Emilie Schäffer Ann Kjersti B. Grinlia
Varamedlemmer	Trine Almenning Tom Einar Rasmussen Ole Einar Amlie Lisbet Drageset Hans-Petter Heimholt Signy Alfhild Gjærum Karianne Hansen Roar Åkre Frode Bakken

I følge selskapets årsberetning er styremedlemmene valgt ved forholdsvalg. Styresammensetningen oppfyller kravene til representasjon av begge kjønn, jf. kommuneloven § 80 a.

Roger Wahlstrøm er administrerende direktør for Kontorbygg AS. Han ble godtgjort med kr 841 434 i 2014.

Organisasjon

Selskapet hadde ved utgangen 2014 ni ansatte fordelt på 7,7 årsverk.

Kontorbygg AS har utarbeidet et strategidokument som er styrende for selskapet. Selskapet sier at gjennom selskapsstrategien har eier akseptert å vurdere en noe utvidet risiko, men at det er lagt føringer for slike prosjekter.

Kontorbygg AS har følgende eierandeler i andre selskaper:

Selskap	Eierandel
Rødmyrlia 40 AS	100 %
Citybygg AS	100 %
Skien Sportell ANS	99 %
Skien Investeringslag AS	61,8 %
Kjørbekk Eiendom AS	13,8 %
Grenland Arena AS	28,49 %
Landmannsgården AS	25,2 %

Økonomisk stilling

Kontorbygg AS		
Nøkkeltall	2014	2013
Alle tall i hele 1000		
Resultatregnskap		
Driftsinntekter	48 627	49 881
Driftsresultat	15 638	15 711
Årsresultat	8 398	4 749
Ordinært utbytte	4 000	4 000
Resultatgrad i %	32,16	31,50

Balanseregnskap		
Sum eiendeler	333 686	350 132
Egenkapital:	132 678	128 280
Innskutt egenkap.	- 60 000	- 60 000
Opptjent egenkap.	- 72 678	- 68 280
Sum gjeld	201 008	221 851
Likviditetsgrad 1	1,20	1,45
Gjeldsgrad	1,52	1,73
Totalrentabilitet i %	5,73	5,27

Selskapets resultat og avkastningen er noe bedre i 2014 enn hva det var i 2013. Likviditeten er noe redusert.³

³ Korrigert i forhold til papirversjon

3 Om datterselskapene

Selskapene

Kontorbygg AS har tre datterselskap. To av disse er organisert som aksjeselskap, med begrenset ansvar, mens Skien Sportell ANS er organisert som et ansvarlig selskap, jf. selskapsloven § 1-1. Det innebærer at Kontorbygg har et ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser, jf. selskapsloven § 2-4.

Datterselskaper har følgende formål for sin virksomhet:

Selskap	Formål
Citybygg AS – stiftet 1970	<i>Selskapets formål er kjøp, salg, utvikling og forvaltning av fast eiendom. Selskapet kan eie aksjer eller på andre måter delta i annen virksomhet.</i>
Rødmyrli 40 AS – stiftet 1993	<i>Selskapets formål er erverv, oppføring og drift av fast eiendom av enhver art, og å delta som aksjeeier eller på annen måte i liknende foretagender, samt finansiering av slik virksomhet.</i>
Skien Sportell ANS – stiftet 1990	<i>Selskapets formål er å eie og drive Skien Sportell gnr. 217, bnr. 516 i Skien med festerettigheter, påstående bygning, driftstilbehør, inventar og utstyr.</i>

Selskapenes ledelse

Tabellen gir oversikt over hvem som sitter i styrene til datterselskapene.

Funksjon	Citybygg AS	Rødmyrli 40 AS	Skien Sportell ANS
Styreleder	Roger Wahlstrøm	Roger Wahlstrøm	Roger Wahlstrøm
Nestleder	Trond Ballestad		
Styremedlem	Nils Olav Skilbred	Knut Andreas Wille	
		Anne Torunn Berge	
Daglig leder	Roger Wahlstrøm	Anne Torunn Berge	

Styrehonorar 2014	Kr 50 000	0*	0*
Årsverk	0,2	0	0

*) Det utbetales ikke honorar til styrets medlemmer når disse er ansatte i Kontorbygg AS.

Vedtektene til Citybygg AS fastsetter at styret skal bestå av tre til fem medlemmer som velges for to år av gangen. I sak til generalforsamlingen 23. april 2014 står det at styret ble valgt på generalforsamlingen i 2012 for hele valgperioden på *fire* år.

Vedtektene til Rødmyrlia 40 AS fastsetter at styret skal bestå av to til fem medlemmer som velges for to år av gangen. Styret ble gjenvalgt for to år på generalforsamlingen 24. april 2015.

Selskapsavtalen til Skien Sportell ANS fastsetter at styret skal bestå av to til fem medlemmer. Styremedlemmene tjenestegjør i ett år, men blir stående til nytt styremedlem er valgt. Styret er ifølge selskapsavtalen beslutningsdyktig når minst to medlemmer møter. På selskapsmøtet 3. juni 2014 ble det vedtatt å endre antall styremedlemmer til ett medlem og ett varamedlem. Skien Næringsfond AS som eier 1 % av selskapet var ikke tilstede på selskapsmøtet. Selskapsavtalen er ikke justert som en følge av dette vedtaket.

Økonomisk stilling

Nøkkeltall 2014	Citybygg AS	Rødmyrlia 40 AS	Skien Sportell ANS
Alle tall i hele tusen			
Resultatregnskap			
Driftsinntekter	1 969	305	3 147
Driftsresultat	233	-546	1 924
Årsresultat	181	-396	1 855
Utbytte/uttak	-	-	2 000
Resultatgrad i %	11,82	-179,34	61,14
Balanseregnskap			
Sum eiendeler	5 276	20 794	10 675
Egenkapital:	4 753	19 488	6 867
Innskutt egenkap.	1 814	16 800	
Opptjent egenkap.	2 940	2 689	6 867
Sum gjeld	523	1 305	3 808
Likviditetsgrad 1	2,42	161,39	40,55

Gjeldsgrad	0,11	0,7	0,55
Totalrentabilitet i %	4,77	-2,61	18,42

Citybygg AS og Skien Sportell ANS har positive resultater, men Rødmyrlia AS går med underskudd. Alle selskapene har god likviditet og soliditet.

4 Om eierkommunen

4.1 Rutiner for evaluering og oppfølging av eierinteresser

Eiermelding og eierstrategi

Skien kommune vedtok eierskapsmelding i bystyret i 14. februar 2013. Eierskapsmeldinga fastsetter generelle prinsipper og rutiner for eierstyrer. Eierskapsmeldinga fastsetter også at det skal utarbeides eierstrategi for de virksomheter der det er relevant, med formål og rammer for virksomheten.

Kommunen rullerte sin eierskapsmelding i bystyret i sak 4/15. En arbeidsgruppe nedsatt av bystyret gav innspill til endringer og tillegg i eierskapsmeldingen. Bystyret vedtok følgende i punkt 1:

Ordfører og arbeidsgruppen gis fullmakt til å implementere bystyrets endringer/holdninger.

Ifølge eierrepresentanten innebærer vedtaket at arbeidsgruppens forslag til endringer og tillegg ble vedtatt. Endringer og tillegg er foreløpig ikke innarbeidet i et samlet dokument.

I samme sak besluttet bystyret å igangsette arbeidet med eierstrategier for kommunens selskaper. Ifølge eierrepresentanten foreligger det foreløpig ikke noen framdriftsplan for dette arbeidet. KS anbefaler også at kommunene at har en klar og presis eierstrategi.

Et av innspillene fra arbeidsgruppen som ble vedtatt i sak 4/15 er at rådmannen burde dedikere faste ansatte i sin stab som hadde ansvar for å gi ordfører underlag innen de ulike selskaper. Ifølge eierrepresentanten er det ikke oppnevnt noen fra administrasjonen som har denne arbeidsoppgaven enda.

Det følger videre av bystyresak 4/15 at eierskapsmeldingen skal oversendes fra ordfører til alle styreledere/medlemmer når den er behandlet i bystyret, og det forutsettes at den følges opp av *Skien kommunes styrerepresentanter*. Kontorbygg AS kjenner kommunens eierskapsmelding. Selskapet sier at kommunens eierskapsmelding følges opp også gjennom datterselskapene, og at Kontorbyggs strategi er retningsgivende for arbeidet i datterselskapene.

4.2 Blir vedtak og retningslinjer fulgt?

Folkevalgtopplæring

Ifølge eierskapsmeldingen skal Skien kommune som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs og/eller eierskapsseminar knyttet til eierstyring.

Ifølge eierrepresentanten har det vært avholdt obligatorisk møte for bystyrets medlemmer i januar 2013 med opplæring i god styreskikk v/statsautorisert revisor Erik Gudbrandsen. Heftet «God styreskikk» (Ernst & Young) ble delt ut. Det var også et obligatorisk møte for bystyret i januar 2015 bl.a. med temaene rolleforståelse, eierrolle og styrerolle.

Vedtekter, strategier og vedtak

Selskapenes drift blir regulert av vedtektene, sist fastsatt:

- for Kontorbygg AS 18. januar 2011
- for Citybygg AS 28. april 2008
- for Rødmyrlia 40 AS 30. mai 2005

Virksomheten til Skien Sportell ANS reguleres av selskapsavtalen, sist fastsatt 12. februar 2008.

Kontorbygg AS har utarbeidet et strategisk dokument. Dokumentet ble lagt fram for bystyret i sak 25/14, der det ble tatt til orientering. Foruten selskapsstrategi og mål for selskapet, inneholder strategidokumentet etiske retningslinjer for selskapet og avklarer forholdet til kommunens overordnede eierskapspolitikk og strategi. Strategidokumentet ble gjort gjeldende for selskapet fra 2014. I dokumentet blir det bl.a. fastsatt at Kontorbygg AS skal:

- være en ansvarlig og samfunnsbevisst aktør i all sin virksomhet
- utarbeide et samfunnsregnskap som inngår i årsrapporten. Samfunnsregnskapet skal være basert på innbetalte skatter, lønn- og sosiale kostnader, samt vurdering av verdiskapningen som kommer fellesskapet til gode.
- utarbeide en egen strategisk plan med sikte på å utvikle eierinteressene i Skien sentrum. Planen skal ha en mer kortsiktig handlingsplan.
- ha et resultat over tid på 4 % av bokført egenkapital.

I bystyresak 169/13 (budsjettsaken) fattet bystyret følgende vedtak:

Formannskapet vil videre oppfordre Kontorbygg AS som en stor eiendomsaktør i Skien sentrum, og aktivt bidra til i nært samarbeid med de øvrige eiendomsbesitterene i sentrum for å få til fysiske tiltak og løsninger som kan være med på å revitalisere Skien sentrum som igjen kan være med på å øke attraktiviteten for aktuelle handel og kulturaktiviteter.

Vi kjenner ikke til andre styrende vedtak for selskapet i den perioden denne kontrollen omfatter, men unntak av bystyrets årlige behandling av generalforsamlingsdokumentene.

Representasjon og delegasjon

Eierskapsmeldingen fastsetter at ordfører som hovedregel skal møte i generalforsamlingen, og ordfører bekrefter i sin egenerklæring at hun representerer kommunen i generalforsamlingen til Kontorbygg AS. Det er ikke truffet særskilt delegasjonsvedtak/gitt særskilt fullmakt for generalforsamlingene til Kontorbygg AS, jf. krav i aksjeloven § 5-2 nr. 2. KS anbefaler at det er sentrale politikere som oppnevnes til eierrepresentanter i eierorganet.

Generalforsamlingen til Kontorbygg AS er avholdt innenfor fristen i både 2014 og 2015. Innkallingene er sendt ut innenfor fristen i aksjeloven § 5-10. Det er skrevet protokoll som er underskrevet av møteleder og eierrepresentanten. Protokollene henviser til bystyresakene hvor innkallingene ble behandlet og at generalforsamlingen følger bystyrets behandling på alle punkter.

Rapportering og avklaring av rammer

KS anbefaler at eierutøvelsen speiler kommunestyrets samlede (flertalls-) beslutning, og at det er viktig at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierrepresentantene og kommunestyret i forkant av generalforsamlingen.

Eierskapsmeldingen til Skien fastslår at eierutøvelsen skal speile bystyrets flertallsbeslutning, og at hovedprinsippet er at bystyret skal ha behandlet generalforsamlingsdokumenter før generalforsamlinger avholdes. Kontorbyggs årsregnskap og årsrapport er behandlet i bystyret i forkant av generalforsamlingen både i 2014 og i 2015. Rapport fra selskapet ligger som vedlegg til bystyresaken. Rapporteringen er i samsvar med mal for rapportering fastsatt i eierskapsmeldingen. Selskapet sier ellers at de rapporterer i henhold til regler fastsatt av bystyret i eierskapsmeldingen.

Selskapet sier at det ikke er regelmessige møter mellom eier og selskap utenom generalforsamlingene, men eierrepresentanten sier at eier kan kalle inn til eiermøte ved behov.

Eierrepresentanten mener at bystyret får god og tilstrekkelig informasjon om selskapet.

Valg av styremedlemmer

KS anbefaler å vedtektsfeste bruk av valgkomite ved valg av styremedlemmer til aksjeselskaper. Valgkomiteen bør velges av generalforsamlingen, og dens innstilling til valg av styre bør være begrunnet. Formålet med å bruke valgkomite er å sikre sammensetning av styre med komplementær kompetanse og i tråd med eiers formål med selskapet.

KS anbefaler videre at ordningen med numerisk vara bør benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret. Styret i Kontorbygg AS har personlige varamedlemmer. Vedtektene har ikke bestemmelser om styrets tjenestetid. Det innebærer at styret velges for to år av gangen, jf. aksjeloven § 6-6.

Skien kommunes eierskapsmelding fastsetter at ved valg til styrer skal utvelgelsen gjøres slik at kommuneloven § 36 om forholdsvalg etterleves. Det går fram av eierskapsmeldingen at de enkelte partier/grupperinger avgjør selv *sine valg av representanter*, dog slik at den største grupperingen avgjør kjønns sammensetningen. Eierskapsmeldingen sier videre at ordfører bør sammenkalle gruppelederne for å vurdere den samlede kompetansen til de styremedlemmer som ønskes valgt inn i de enkelte styrer. Dette kan ifølge eierskapsmeldingen, anses som en forberedende valgkomite.

Eierskapsmeldinga fastsetter at alle som påtar seg styreverv i kommunens selskaper skal registrere styrevervene på www.styrevervregisteret.no. Styremedlemmene i Kontorbygg AS er registrert i registeret.

Eierskapsmeldingen sier at bystyret skal godkjenne godtgjørelser og honorarer til styret i selskaper der kommunen har flertall i forbindelse med behandlingen av generalforsamlingsdokumentene. Godtgjørelsen skal ifølge eierskapsmeldingen reflektere styrets ansvar, kompetanse, tidsbruk og virksomhetens kompleksitet. Dette innebærer at selskaper som opererer i et marked og hvor det er det er betydelig risiko, bør reflektere markedet. I Kontorbygg er styreleders honorar kr 50 000. Nestleders honorar er kr 25 000, og de andre styremedlemmene får kr 16 000. Varamedlemmer godtgjøres med kr 1 000 per møte. Eierskapsmeldingen fastsetter at kommunen bør utarbeide en samlet oversikt over styrehonorarer. Ifølge eierskapsrepresentanten har kommunen gjort dette for noen år siden.

Kontorbygg AS har etiske retningslinjer. Disse inngår i selskapets strategiske dokument.

KS anbefaler at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter, og at ordfører og rådmann ikke bør sitte i styret. KS sier videre at hvis kommunen velger folkevalgte eller ansatte til styremedlemmer, bør det vurderes hvor ofte vedkommende vil bli inhabil. Dersom inhabilitet ofte vil inntre, må det vurderes om dette vil gjøre det uhensiktsmessig å velge den aktuelle personen til styremedlem. Kommunen omtaler habilitet i forhold til styremedlemmer i sin eierskapsmelding. Habilitet i forhold til Kontorbyggs ansatte er omtalt i selskapets strategiske dokument.

Det er kjønnsbalanse i styret, jf. kommuneloven § 80a.

KS anbefaler at selskaper som er selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon. Dette står også i eierskapsmeldingen til Skien kommune. Kontorbygg AS er medlem av KS Bedrift.

Styreevaluering og styreinstruks

Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkeltes selskaps virksomhet. KS anbefaler at kommunen sikrer opplæring av styremedlemmene. Styret har også et selvstendig ansvar for jevnlig å vurdere egen kompetanse i forhold til eiernes formål med selskapet, og KS anbefaler en rekke rutiner for å sikre nødvendig kompetanse. Styreinstruks, egevaluering og ekstern styreopplæring er blant tiltakene som KS anbefaler.

Eierskapsmeldingen fastsetter at styret skal foreta en egevaluering hvert år både når det gjelder kompetanse og arbeid internt i styret. Selskapet sier at dette blir gjort årlig på det skjemaet som eier har fastsatt. Styret går igjennom de enkeltes vurderinger og utfordrer hverandre samlet. Selskapet sier at de ikke benytter ekstern konsulent i dette arbeidet.

Eierskapsmeldingen fastsetter at styret skal sørge for jevnlig ekstern styreopplæring om styrets ansvar og oppgaver. I følge Kontorbygg AS har styrets medlemmer deltatt på kurs og opplæring ut i fra den enkeltes ønsker og behov.

Ifølge eierskapsmeldinga skal det utarbeides instruks for styret og daglig leder. Det er utarbeidet instruks for daglig leder i Kontorbygg AS. Styret i Kontorbygg AS sier at de følger generell mal for styreinstruks som er fastsatt i eierskapsmeldingen, men at de ikke har eksplisitt vedtatt denne. Ifølge eierrepresentanten er det en forventning i eiermeldingen at selskapsstyrene vedtar styreinstruks.

4.3 Eierstyring av datterselskapene

Kommunen har ikke fastsatt retningslinjer for sine selskapers eierskap i datterselskap. Selskapenes mulighet til å opprette datterselskap er ikke regulert i eierskapsmeldingen. Formålet til Kontorbygg AS setter de ytre rammene for hvilken aktivitet selskapet kan ha også gjennom datterselskap.

Kontorbygg AS sier kommunens eierskapsmelding følges opp også for datterselskapene, og at strategien til Kontorbygg AS er retningsgivende for arbeidet i datterselskapene.

Representasjon og delegasjon

Styret i Kontorbygg AS er generalforsamling i de datterselskapene som er organisert som aksjeselskap. Ifølge egenerklæringen fra selskapet blir det formelle delegert til styreleder, ev. til den som styret utpeker, etter at styret har behandlet generalforsamlingsdokumentene.

Generalforsamlingene til Citybygg AS for 2013 og 2014 er avholdt innenfor fristen i aksjeloven. Styret i Kontorbygg AS gav sin styreleder fullmakt til å representere eier på generalforsamlingene.

Generalforsamlingene til Rødmyrlia 40 AS for 2013 og 2014 er avholdt innenfor fristen i aksjeloven. Styret i Kontorbygg AS gav sin styreleder fullmakt til å representere eier på generalforsamlingene.

Skien Sportell ANS er et ansvarlig selskap, der selskapsmøtet er selskapets øverste myndighet, jf. selskapsloven § 2-8. Selskapsmøtene i 2014 eller 2015 i Skien Sportell ANS er ikke avholdt innenfor den fristen som selskapsavtalen fastsetter, dvs. innen 1. april. Styret i Kontorbygg gav styreleder i Skien Sportell ANS fullmakt til å representerte eier på selskapsmøtet. Skien Næringsfond AS (eier 1 %) var ikke representert.

Rapportering og avklaring av rammer

Ifølge Kontorbygg AS rapporteres det også for datterselskapene som fastsatt i eierskapsmeldingen. Styret sier videre at det blir orientert om datterselskapene på en oversiktlig måte i årsberetningen til Kontorbygg AS.

Ifølge eierrepresentanten får bystyret også generalforsamlings-/selskapsmøtedokumentene til Kontorbyggs datterselskaper sammen med generalforsamlingsdokumentene til Kontorbygg AS.

Valg av styremedlemmer

KS anbefaler at styremedlemmer i morselskap ikke bør velges som medlemmer i styret til datterselskap, men konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styrer. Et av styremedlemmene i Citybygg AS sitter også i styret til Kontorbygg AS.

Kontorbygg AS sier at bestemmelsene i eierskapsmeldingen om valg til styre også følges for datterselskapene. I styrene til Skien Sportell ANS og Rødmyrlia 40 AS er medlemmene ansatte i Kontorbygg AS. Det fremgår av generalforsamlingssaken til Rødmyrlia 40 AS fra 7. mars 2014 at styret i selskapet tidligere har bestemt at administrasjonen i Kontorbygg AS skal utgjøre styret i selskapet. I styret til Citybygg AS er styreleder ansatt i Kontorbygg AS, mens de to andre styremedlemmene er politikere. Kommunens eierskapsmelding sier at rådmannen og andre ansatte i administrasjonen ikke bør sitte i styret for virksomheter som er hel- eller deleid av kommunen.

Reglene om kjønnskvoltering i styrer gjelder også for heleide datterselskap, jf. kommuneloven § 80, jf. aksjeloven § 20-6 nr. 3. Det framgår også av kommunens eierskapsmelding at kjønnskvolteringsregelen skal følges ved valg til styrer. Styret til Citybygg AS har tre medlemmer, alle menn. Styret til Rødmyrlia 40 AS har tre medlemmer, to menn og en kvinne.

KS anbefaler at alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper registrerer styrevervene på www.styrevervregisteret.no. Alle tre datterselskapene har én eller flere ansatte i Kontorbygg AS i sitt styre. Disse styremedlemmene er ikke registrert i styrevervregisteret.

Kontorbygg AS sier at de som eier ikke foretar noen evaluering av styrene i datterselskapene. Dette er overlatt til selskapene selv.

5 Vurderinger av eierskapet

5.1 Har Skien kommune rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteresser?

Skien kommune har etablert rutiner for oppfølging og evaluering av eierinteressene sine i Kontorbygg AS i form av eierskapsmelding. Dette er i samsvar med KS sin anbefaling. Bystyret har også vedtatt tillegg og endringer til eierskapsmeldingen i februar 2015, men disse er ikke innarbeidet i eierskapsmeldingen. Kommunen burde etter vårt syn hatt ha et felles dokument der alle føringer for eierinteressene inngår, slik at det ikke oppstår tvil om hva bystyret mener.

Kommunen har ikke utarbeidet eierstrategi for eierskapet slik som bystyret har vedtatt og KS anbefaler. Det er heller ikke oppnevnt noen fra kommunens administrasjon med ansvar for selskaper.

Rutinene for eieroppfølging i eierskapsmeldinga samsvarer med anbefalingene til KS på de fleste punkter. Det er enkelte unntak, dette er:

- Eierskapsmeldingen gir ikke føringer om at valg til styrer skal skje ved bruk av vedtektsfestet valgkomite.
- Eierskapsmeldingen gir ikke føringer for at ordning med numerisk vara skal brukes ved valg til styrer.

5.2 Blir vedtatte retningslinjer og rutiner for evaluering av eierinteresser fulgt?

Rutinene for eierskapsoppfølging etterleves i stor grad. Vi vil peke på at Skien kommune har praksis for å legge eierskapsmeldingen til grunn som fullmakt for ordførers representasjon i generalforsamlinger. Etter ordlyden gir eierskapsmeldingen bare en anbefaling om at ordfører som hovedregel bør være kommunens fullmektig i generalforsamling. Det er i tråd med anbefalinger fra KS. Men formuleringen gir ingen klar delegering av fullmakt for det enkelte selskap. Kommuneloven § 9 gir heller ikke hjemmel for at ordfører kan representere kommunen i generalforsamling. Ifølge aksjeloven § 5-2 andre ledd skal det legges fram skriftlig og datert fullmakt i generalforsamlinger. Fullmakten anses å gjelde bare for førstkommende generalforsamling hvis det ikke går tydelig frem at noe annet er ment. I

heleide aksjeselskap som Kontorbygg AS får dette liten praktisk betydning, i og med at aksjonærene kan enes om at det ikke kreves skriftlig fullmakt, jf. aksjeloven § 5-2 fjerde ledd. For kommunens deltakelse i aksjeselskap sammen med andre eiere er det etter vår vurdering viktig at de formelle forholdene rundt fullmakten blir godt ivaretatt gjennom egnede delegasjonsvedtak.

Kontorbygg AS retter seg etter de føringer som eier har gitt i eierskapsmeldingen, med følgende unntak:

- Vi kan ikke se at det er utarbeidet instruks for styret slik eierskapsmeldingen fastsetter.

5.3 Har kommunen gitt føringer for eierskapsstyringen av datterselskapene, og blir disse fulgt?

Skien kommune har ikke fastsatt retningslinjer for eierskap i datterselskap. Kontorbygg AS har valgt organisasjonsformen ANS for et av sine datterselskaper. Det innebærer at Kontorbygg eier et selskap med en selskapsform som kommunen ikke selv har lov til å eie, jf. selskapsloven § 1-1. Videre har Kontorbygg AS ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser, og kontrollutvalget har ikke innsynsrett i selskaper med denne selskapsformen, jf. kommuneloven § 80.

Kontorbygg AS sier kommunens eierskapsmelding følges opp gjennom datterselskapene, og at strategien til Kontorbygg er retningsgivende for arbeidet i datterselskapene. Kommunens eierskapsmelding har bestemmelser om å ikke velge rådmannen eller administrasjonen til styrer. Dersom Kontorbygg AS vil følge kommunens eierskapsmelding bør denne bestemmelsen vurderes i forhold til praksisen med å velge Kontorbyggs administrasjon til styrene i datterselskapene. I tillegg medfører det et personlig ansvar å sitte i styret til et aksjeselskap. De ansatte i Kontorbygg kan ikke pålegges å ta på seg slike styreverv, med mindre det er omfattet av arbeidsavtalen.

Vi vil ellers kommentere:

- Styremedlem i styret til morselskapet er også valgt inn i styret til et av datterselskapene. Dette er ikke i samsvar med KS sine anbefalinger. Styret i

Kontorbygg AS utgjør generalforsamlingen i datterselskapene og det er viktig å unngå rolleblanding i konsernforhold.

- Det er ikke kjønnsbalanse i styret til Citybygg AS, jf. kommuneloven § 80.
- Ikke alle styremedlemmene i datterselskapene er registrert i www.styrevervregisteret.no, jf. KS sine anbefalinger og kommunens eierskapsmelding.
- Det er ikke samsvar mellom bestemmelsen om styremedlemmenes tjenestetid i vedtektene til Citybygg AS det som fremkommer i generalforsamlingssaken. Ifølge vedtektene er tjenestetiden to år ikke fire år.
- Antall styremedlemmer i styret ble endret på selskapsmøtet i Skien Sportell ANS, uten at det ble gjort tilsvarende endring i selskapsavtalens bestemmelser om beslutningsdyktighet. Vi vil bemerke at denne endringen av selskapsavtalen ble gjort uten at alle deltakerne i selskapet var tilstede. Det følger av alminnelig avtalerett at alle medlemmene må delta i endring av selskapsavtalen.
- Selskapsmøtene til Skien Sportell ANS i 2014 og 2015 er ikke holdt innenfor fristen som er satt i selskapsavtalen.

6 Anbefalinger

Med utgangspunkt i de funn som er gjort i denne selskapskontrollen anbefaler vi Skien kommune å:

- følge opp bystyrets vedtak i sak 4/15 – Rullering av eierskapsmelding,
- sikre at det blir gitt formelt riktig og klar tildeling av fullmakt til å møte i generalforsamling,
- vurdere å gi føringer for at det skal være vedtektsfestet valgkomite ved valg av styremedlemmer i kommunens selskaper,
- vurdere å gi føringer for at det skal være numerisk vara ved valg til selskapsstyrer,
- vurdere om det bør gis føringer for utøvelse av eierskap i datterselskaper i eierskapsmeldingen, og
- vurdere om det bør gis føringer for kommunens selskapers deltakelse i ansvarlige selskap.

Vi anbefaler Kontorbygg AS:

- å fastsette styreinstruks,
- å ikke velge medlemmer av eget styre til styrene i datterselskapene,
- å sikre at styrene i datterselskapene velges i samsvar med vedtektene,
- å vurdere å gi føringer om kjønnsbalanse og registrering i styrevervregisteret for styrene i datterselskapene, og
- å oppdatere selskapsavtalen til Skien sportell ANS.

Vedlegg

Vedlegg 1 – Formler for beregning av nøkkeltall

Vedlegg 2 – Eventuelle kommentarer til rapporten fra eiere(en)/selskapet.

Vedlegg 3 – KS anbefalinger for godt eierskap

Formler benyttet ved beregning av nøkkeltall:

Formler	
Resultatgrad i %	$\text{(Driftsresultat} \times 100) / \text{Sum driftsinntekter}$ <p><i>Resultatgraden er et mål på hvor stort driftsresultatet er i forhold til omsetningen.</i></p>
Likviditetsgrad 1	$\text{Sum omløpsmidler} / \text{Sum kortsiktig gjeld}$ <p><i>Likviditetsgrad 1 måler bedriftens evne til å dekke betalingspliktene etter hvert som de forfaller. Likviditetsgrad 1 bør være større enn 1,5.</i></p>
Egenkapitalandel i %	$\text{(Sum egenkapital} \times 100) / \text{Sum totalkapital}$ <p><i>Er et uttrykk for hvor stor del av eiendelene som er finansiert med egenkapital og dermed hvor mye av eiendelene som kan gå tapt før kreditorenes fordringer kommer i fare.</i></p>
Gjeldsgrad	$\text{Sum gjeld} / \text{Sum egenkapital}$ <p><i>Gjeldsgraden viser hvor stor gjelda er i forhold til egenkapitalen. En gjeldsgrad på 1 vil si at bedriften har like stor gjeld som egenkapital. En kan si at jo mindre dette forholdstallet er, jo mer solid er bedriften.</i></p>
Totalrentabilitet i %	$\text{(Driftsresultat} + \text{finansinntekter)} \times 100 / \text{Gjennomsnittlig totalkapital}$ <p><i>Totalrentabiliteten viser bedriftens avkastning på den totale kapitalen som er bundet i bedriften. Er altså et mål på avkastningen på selve eiendelene, og representerer et viktig nøkkeltall ved lønnsomhetsberegning.</i></p>

Høringsuttalelse

SKIEN KOMMUNE

Anne Hagen Stridsklev

anne.stridsklev@tekomrev.no

Derec ref.	Vår ref.	Dato
	15/02718-12	07.10.2015

Svar på høring - Eierskapskontroll Kontorbygg AS

Det vises til rapport oversendt 24.09.2015.

Det er gledelig å notere at revisjon skriver at rutinene for eierskapsoppfølging etterleves i stor grad.

Når det gjelder de konkrete anbefalinger overfor Skien kommune avgis følgende høringssvar:

- Oppfølging av bystyrets vedtak i sak 4/15 er nå fullført. En ajourført eierskapsmelding er nå tilgjengelig på kommunens hjemmeside. Beklager at dette har tatt noe tid.
- Bystyret kjenner til KS sin anbefaling om å bruke valgkomite ved valg av styremedlemmer, men et flertall i bystyret har helt bevisst valgt kommunelovens § 36 om forholdvalg.

Øvrige anbefalinger tas med inn i arbeidet med å forbedre eierskapsoppfølgingen.

Med hilsen

Hedda Foss Flve
ordfører

Torstein Roalkvam

3558 1305

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen underskrift.

Kopt: Rådmann /v Ole Magnus Stensrud

Bystyresekretariatet
Tlf: +47 35 58 13 50
Faks: +47 35 58 11 21
skien.postmottak@skien.kommune.no
Post: Pb. 158, 3701 Skien
Besøk Rådhuset
Bank: 2680.07.01049
Org. Nr.: 938 759 839

www.skien.kommune.no

Til Anne Hagen Stridsklev
Telemark Kommunerevisjon

AD Høring, Eierskapskontroll, Kontorbygg AS

Styret i Kontorbygg AS var samlet til styremøte 30 september 2015.

På dagsorden var «høringsutkast» fra Telemark Kommunerevisjon IKS vedrørende Kontorbygg AS med datterselskaper.

Styret vedtok å oversende følgende kommentarer:

Gjennomgangen gir styret gode innspill til forbedringer. Dette vil styret umiddelbart følge opp. Bl.a. vedta styre-instruks i samsvar med Eksempel fra Skien kommunes Eierskapsmelding, og omgjøring av ANS Skien Sportell til AS.

Viktig å bemerke at datterselskapene kunne vært lagt direkte inn i Kontorbygg AS, men av hensyn til kostnader ved en fusjon har en valgt å opprettholde selskapene. Selskapene er i dag rene administrative selskaper. Kun Citibyg AS har et styre hvor det fattes styrebeslutninger. Skien Sportell ANS kan omgjøres til AS uten kostnader fra 2016.

Om eier- funn og vurderinger:

(gjelder ikke kontorbyggs styre, men viktig å vise til at styret har vært klar over eiers forventning og behandling av denne)

Rullering av eierskapsmeldingen er nå samordnet og ligger i sin helhet på kommunens hjemmeside slik bystyret har vedtatt den.

Gjennom debatten i bystyret om egen administrativ representant i administrasjonen så ble dette ikke vedtatt, men overlatt ordfører i samråd med rådmannen å vurdere i fremtiden. Når det gjelder bruk av valgkomite er det ordfører som samråd seg med øvrige eiere i bystyret før valg gjøres.

Med ordningen forholdstallsvalg vil likevel partiene ha stor innflytelse. Numerisk vara bryter også med dette prinsippet om forholdstallsvalg.

På generalforsamlinger er det jo slik at ordfører møter og kan selv skrive sin fullmakt. Generalforsamlingen i Kontorbygg AS skal anmode eier (bystyret) om å gi en slik fullmakt for nye 4 år.

Når det gjelder valg av administrasjonen i styrer er dette en mer praktisk ordning siden dette i realitetene er mer forretningsførsel enn vanlig styrearbeid. Bystyret i Skien har også akseptert dette når det gjelder styret i Vekst i Grenland hvor rådmannen er valgt eller utpeker styremedlem på vegne av rådmannen.. Dette er ikke helt i tråd med i tråd med eierskapsmeldingen til Skien kommune, men bystyret har gjort unntak her inntil nå, på grunn av praktiske forhold. De samme vurderinger ligger til grunn i Kontorbygg AS.

I Offentlige selskaper (bl.a. Skagerak AS) som eies av stat og kommune i fellesskap er Daglig leder i morselskapet styreleder i datterselskapene. Dette fordi datterselskapene i realiteten skal ha god kommunikasjon og samhandling med morselskapet.

Styremedlemmer i morselskapet i datterselskaper er også slik mange Aser , (private og offentlige) velger for å ha god kommunikasjon og innsikt i selskapene.

Øvrige påpekte vurderinger tas til orientering og rettes opp.

Styret i Kontorbygg AS

Skien 7 oktober 2015

Rolf Erling Andersen
Styrets leder.

KS' anbefalinger om eierskap mm

Nr. 1 Obligatorisk opplæring av og informasjon til folkevalgte

- Kommuner bør som en del av folkevalgtopplæringen gjennomføre obligatoriske kurs eller eierskapsseminarer. Den første opplæringen bør gjennomføres i løpet av de første 6 månedene av valgperioden. Det anbefales at kommunestyret får en oversikt over status for selskapene.

Det anbefales at det gis en oppfølging av opplæringen etter 2 år.

Nr. 2 Utarbeidelse av Eiermeldinger

- Kommuner anbefales å foreta en gjennomgang av virksomhet som er organisert som selvstendige rettssubjekter eller interkommunale organer, ved å lage en Eiermelding. Eiermeldingen bør gjennomgås og revideres hvert år i kommunestyret. Eiermeldingen skal gjennomgå strategier og formål for det enkelte selskap.

En Eiermelding bør som minimum ha tre hovedpunkter;

- 1. Oversikt over kommunens virksomhet som er lagt i selskaper og interkommunale samarbeidstiltak*
- 2. Prinsipper for Eierstyring*
- 3. Formålsdiskusjon og selskapsstrategi knyttet til de ulike selskapene.*

Interkommunale eierskapsmeldinger kan også utarbeides.

Nr. 3 Utarbeidelse og revidering av selskapsstrategi og selskapsavtale/vedtekter

- Selskapets virksomhet skal tydelig fremgå av vedtektene/selskapsavtalen. Innenfor rammen av vedtektene/selskapsavtalen bør selskapet ha klare mål og strategier. Eierne skal ha et bevisst forhold til en eventuell forventet avkastning. For selskaper som opererer innenfor et marked skal prinsippene for utbyttepolitikk klargjøres og deretter fremmes for Eierorganet. Langsiktighet og samfunnsansvar bør legges til grunn for det kommunale/fylkeskommunale eierskap. Formålet i selskapsavtale/vedtekter bør vurderes med jevne mellomrom, for å se om det er behov for endringer.

Nr. 4 Vurderinger og valg av selskapsform

- Det er eiers ansvar å sikre en selskapsform som er tilpasset selskapets formål, Eierstyringsbehov, markedsforhold og konkurransereguleringen, herunder regelverket om offentlig støtte.

Skal selskapet ta risiko og operere i et marked bør det etableres et aksjeselskap. Der selskapet skal yte tjenester til Eierne i egenregi for flere kommuner kan interkommunale selskap være en hensiktsmessig form. Der en enkeltkommune skal

drive en virksomhet i egenregi, kan kommunalt foretak (KF) være en hensiktsmessig form. Stiftelser bør ikke brukes for virksomhet som krever eierstyring.

Nr. 5 Fysisk skille mellom monopol og konkurransevirkosomhet

- Selskaper som opererer med konkurransevirkosomhet i tillegg til monopolvirkosomhet, bør som hovedregel skille ut den markedsrettede delen av virksomheten for å unngå rolleblanding og kryss-subsidiering.

Organiseringen av konkurranseutsatt virksomhet bør så langt mulig være ledelsesmessig, personalmessig og fysisk atskilt fra monopolvirkosomheten.

Nr. 6 Tilsyn og kontroll med kommunale foretak og med forvaltningen av kommunens interesser i selskaper

- Kommunestyret har både et tilsyns og kontrollansvar for å sikre at kommunen når sine mål, at regelverket etterleveres og at etiske hensyn ivaretas. Kontrollen utføres blant annet gjennom regnskapsrevisjon, forvaltningsrevisjon og selskapskontroll. Kontrollansvaret gjelder også når virksomheten er skilt ut i egne selskaper.

Nr. 7 Eierorganets sammensetning og funksjon

- For aksjeselskap og interkommunale selskaper anbefales det at kommunestyret oppnevner sentrale folkevalgte som selskapets eierrepresentanter i eierorganet. Eierutøvelsen skal speile kommunestyrets samlede (flertallets) beslutning. Det er viktig at det opprettes en forutsigbar og klar kommunikasjon mellom eierrepresentantene og kommunestyret i forkant av generalforsamling/representantskapsmøte.

Nr. 8 Gjennomføring av generalforsamling og representantskapsmøter

- De formelle eiermøtene er generalforsamling eller representantskap. Det kan også innkalles til uformelle eiermøter, men på slike møter kan det ikke fattes vedtak som binder styret. Styret innkaller i god tid for at flest mulig av eierorganets medlemmer kan delta i generalforsamling/representantskapet og at dette blir en effektiv møteplass for aksjeeierne og styret. Bestemmelser om innkallingsfrist kan tas inn i vedtektene, og det bør her tas hensyn til kommunens behov for å ha tid til å behandle aktuelle saker.

Nr. 9 Sammensetning av styret

- Det er eiers ansvar å sørge for at styrets kompetanse samlet sett er tilpasset det enkelte selskaps virksomhet. Det anbefales at kommunen sikrer opplæring av styremedlemmene.

Nr. 10 Valgkomité for styreutnevning

- Ved valg av styre til selskaper organisert etter aksjeloven og lov om interkommunale selskaper bør det vedtektsfestes bruk av valgkomité. Formålet er å sikre sammensetning av styre med komplementær kompetanse og i tråd med eiers formål med selskapet. Representantskapet/generalforsamlingen velger leder av valgkomiteen. I selskap med flere eierkommuner bør valgkomiteen sammensettes slik at den reflekterer eierandel. Valgkomiteens innstilling bør begrunnes.

Nr. 11 Rutiner for kompetansevurdering av selskapsstyrene

- Eier har ansvar for å sikre at styret har den nødvendige kompetansen for å nå selskapets mål. I dette ligger det også at eier står fritt til å skifte ut styremedlemmer innenfor valgperioden. Styret selv har også et selvstendig ansvar for å jevnlig vurdere egen kompetanse i forhold til eiernes formål med selskapet, og det er derfor anbefalt en rekke rutiner for å sikre nødvendig kompetanse.

Nr. 12 Styresammensetning i konsernmodell

- Styremedlemmer i morselskap bør ikke sitte i styret til datterselskap. Konserndirektøren kan være representert i datterselskapenes styre.

Nr. 13 Oppnevning av vararepresentanter

- Der det utpekes vara til styre bør ordningen med numerisk vara benyttes for å sikre kontinuitet og kompetanse i styret.

Nr. 14 Habilitetsvurderinger og politisk representasjon i styrene

- Det anbefales at styrene etablerer faste rutiner for å håndtere mulige habilitetskonflikter. Ordfører og rådmann bør ikke sitte i styre.

Nr. 15 Kjønnrepresentasjon i styrene

- Det er krav om representasjon av begge kjønn i styrene for både interkommunale selskap, aksjeselskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har eiermajoritet

I loven er det nå krav om 40 % kjønnsrepresentasjon i styrene for både interkommunale selskap og aksjeselskap hvor kommuner og fylkeskommuner har 2/3 av aksjene.

Nr. 16 Godtgjøring og registrering av styreverv

- Kommunen bør i forbindelse med utarbeidelse av eiermelding ha en prinsipiell diskusjon om honorar. Denne bør danne grunnlag for eierorganets fastsetting av styrehonorar, uavhengig av organisasjonsform. Alle som påtar seg styreverv for kommunale selskaper bør registrere vervene på www.styrevervregisteret.no

Nr. 17 Arbeidsgivertilhørighet i selvstendige rettssubjekter

- Det anbefales at selskapene ved utskilling av virksomhet til selvstendige rettssubjekter søker medlemskap i en arbeidsgiverorganisasjon. KS Bedrift vil være et naturlig valg for mange av disse selskapene.

Nr. 18 Utarbeidelse av etiske retningslinjer

- Eier bør påse at selskapsstyrene utarbeider, og jevnlig reviderer, etiske retningslinjer for selskapsdriften, jf. anbefalingene i pkt. 2 foran.

Nr. 19 Særlig om administrasjonssjefens rolle i kommunale og fylkeskommunale foretak.

- Administrasjonssjefens rolle som budsjettansvarlig for kommunens samlede økonomiske virksomhet, herunder foretakene, kombinert med manglende instruksjonsmyndighet overfor daglig leders disponeringer, bør være gjenstand for en samhandlingsdiskusjon ved opprettelse av foretak. Administrasjonssjefen, stedfortreder eller andre i ledende administrative posisjoner samt medlem av fylkes- og kommunalråd kan ikke sitte i styret. I kommuner med parlamentarisme kan *ikke* kommune- og fylkesråd være medlem i foretaksstyrene. Det samme gjelder administrasjonssjef/stedfortreder.